

Tomaž Pandur

U potrazi za ljepotom

Tomaž Pandur rodio se u Mariboru 1963., a diplomirao je režiju na ljubljanskoj Akademiji 1998. godine. Živi u Madridu, a radi u Španjolskoj, Engleskoj, Njemačkoj, Hrvatskoj... Sa sestrom Livijom Pandur vodi Pandur Theatres (www.pandurtheatres.com). Prvi put radi na Dubrovačkim ljetnim igrama, iako kaže da ga je Dubrovnik odredio kao redatelja; još u djetinjstvu pratio je mnoge predstave i to su mu najljepše uspomene. Komunikativan, strastan, zrači pozitivnom energijom, najviše voli razgovarati o teatru pa se lako može zaključiti da je njegov život jednostavno – teatar. Povod razgovoru je premijera Euripidove *Medeje* na Dubrovačkim ljetnim igrama, 3. kolovoza na tvrđavi Lovrijenac s Almom Pricom u naslovnoj ulozi.

Razgovarala: **Željka Turčinović**
Foto: **Aljoša Rebolj**

intervju

Ovoga ljeta radite Euripidovu *Medeju* na Dubrovačkim ljetnim igrama i to na kulturnoj tvrđavi Lovrijenac. Što vam ona znači kao kazališnom čovjeku?

Lovrijenac je odigrao vrlo značajnu ulogu u mom životu jer me na neki način odredio kao redatelja. Za tu fascinantnu tvrđavu vežu me najljepše uspomene kad sam u djetinjstvu pratio gotovo sve predstave. Na Lovrijencu sam gledao najveće predstave i zato je izniman izazov režirati baš u tom ambijentu.

Raditi na Igrama znači uči u dijalog s dubrovačkim ambijentima. Kakva je uloga Lovrijenca u vašoj *Medeji*? Hoće li vam tvrđava biti pozornica na otvorenom kao dio kazališne scenografije ili ambijentalno kazalište?

Za mene je uči u dijalog sa zadanim prostorom zapravo najveći redateljski izazov i zato naša *Medeja* ima najmanje dvije verzije. Jedna je dubrovačka, lovrijenska, eksterijerna, a druga unutarnja, koja se odnosi na prostor duše, stanje duha. I u scenografskom pristupu imam već nekoliko godina određen pravac, drugačiji način razmišljanja, više ne radimo u prostoru već stvaramo više performativne instalacije, pa je i za Dubrovnik pripremljena scenografija takve vrste. Ne interveniramo ni u

kamen, ni u nebo, sve ostaje prirodno... Međutim, donosimo nešto što dolazi iz današnjeg i iz nekih budućih vremena. Dakle, ne radi se o prostorima, više se radi o prostoru duha. Lovrijenac sa svojom utrobom i dvorištem idealan je za priču o nekoj novoj Medeji, Medeji 2012.

Radili ste Medeju 2008. u Meridi u Španjolskoj, u rimskom amfiteatru. Koja će biti razlika između te Medeje i ove 2012.? Jednom ste rekli da radite Euripida, Dostojevskog, Tolstoja, Camusa kad imate jak razlog...

Da, ja se često vraćam velikim temama. Već sam se tri, četiri puta vraćao na *Božanstvenu komediju*, vraćam se temama

koje me progone cijeli život, vraćam se Dostojevskom, vraćam se Shakespeareu i mislim da je to legitiman izbor jer svi se mi vraćamo nekim knjigama koje smo pročitali prvi put sa 17, drugi put sa 30, treći put sa 40... I što se dogodi? To su iste knjige, ali na nas djeluju potpuno

su Argonauti pogriješili. A odgovora nema...

Čini se da je nenapisana povijest putnika, beskućnika, iseljenika i prognanika sastavljena od njihovih izbjegličkih tišina. U toj tišini danas, četiri tisuće godina nakon što se Jazon iskrcao

Na Lovrijencu sam gledao najveće predstave i zato je izniman izazov režirati baš u tom ambijentu

drugačije... I zato smatram da su veliki klasici (zato su klasici), obogaćeni iskustvom vremena, velike i moćne teme koje će preživjeti. Vjerujem da će se ciklički vrtjeti u beskonačnost. I *Medeja* je jedna od tih tema.

Iz te vaše rečenice može se zaključiti da Medeja 2008. ne mora biti Medeja 2012. Ona ovisi o kontekstu vremena. Koje su nove konotacije nastale kroz protekle četiri godine?

Moderno kazalište živi u kronotopu, u konotaciji vremena i prostora. Medeja je, bježeći s Jazonom i zlatnim runom oplovila s Argonautima čudesan put, koji neki istraživači danas nazivaju mogućim kulturno-političkim granicama Balkana. U osnovi djela to je intimna tragedija nesretne ljubavi. Priče Kora oko nje, priče su o politici, povijesti, vlasti, ratovima, Olimpijadama, Zlatnom runu, vladarima, gradovima, o lokalnim kultovima, magijskim ritualima i legendama. Tu danas dolazi Medejin duh zapitati se zašto je Jazon uopće trebao isploviti prema Kolhidi, ne bi li doznao u čemu

na pješčanu obalu Kolhide, Medeja će se u Dubrovniku i Zagrebu pokušati prisjetiti nekih riječi, lica i dijelova priče. Nama, koji mislimo da sve znamo o toj priči, te su tišine neke posve nove priče. **Poznati ste kao redatelj čije predstave imaju jak vizualni identitet. Vaše predstave mogu se atribuirati kao visokoestetizirani spektakli. Možete li nam nešto reći o svom odabiru estetike u teatru?**

U kazalištu me prije svega zanima misao. Dinamična aktivna misao, koju režiram u kazališnom polju, i koja tako u komunikaciji s glumcem dobiva novi smisao, novi oblik, novu svjetlost... To je alkemijski proces. U potrazi za novom istinom i ljepotom, koje će spasiti svijet, kako lijepo kaže Dostojevski.

Možemo li reći da upravo zato što je čovjeku imanentna misao, on svijet percipira s osjećajem za sklad, za ljepotu...?

Da, a i za suprotnosti, koje su često zanimljivije. Kazalište se rađa svaki dan iznova. Svaku večer kad se podigne

zastor, kazalište je nanovo rođeno. I to je ta dinamična misao koja u kazalištu mora dobiti kao posljedicu svoj oblik, a oblik je jak toliko koliko je jaka misao koja stoji iza toga.

Izjavili ste da radite jednu predstavu godišnje. Kako birate naslove ili ono što ćete raditi? Vi predlažete upravi teatra ili oni vama?

Ideje se rađaju svakodnevno i teme koje me zanimaju odnose se na osjećaj vremena i prostora te na glumce s kojima radim. Za Medeju u Hrvatskoj bio je presudan ljubazan poziv intendantice dr. Ane Lederer i svakako Alma Prica, s kojom sam želio raditi već nekoliko godina. Alma je čarobna glumica, nevjerovatne glumačke i životne energije. Presretan sam što sam našao glumicu te veličine i tog elegantnog i dubokog shvaćanja glume kao umjetnosti, presretan sam i što mogu ponovo stvarati s iznimnim Livijem Badurinom – a i s cijelom plejadom mladih, talentiranih hrvatskih glumaca na čelu s Bojanom Navojcem, Ivanom Glowatzkym, Romanom Nikolićem i drugima...

U gotovo svakom vašem kazališnom projektu suradnik vam je dramaturg Darko Lukić. Što konkretno vas dvojicu veže u teatru?

Prvo, duboko prijateljstvo i jedna nevjerovatna lakoća zajedničkog kreativnog procesa. Darko je od samog početka sa mnom i s Livijom Pandur, mojom sestrom dramaturginjom, dio jednog tima, jednog *brainstorminga* gdje se neprestano rađaju različite ideje tako

intervju

da je naša suradnja s godinama prerasla u nešto što se podrazumijeva samo po sebi. Tako je i njegov prijedlog o *Ratu i miru* nastao za vrijeme njegova života u Sarajevu pod opsadom i kada smo uspjeti razgovarati rekao je jednu prekrasnu rečenicu koju ću uvijek pamti: „Kada bude sve gotovo, jednom ćemo raditi *Rat i mir*“. Ja sam mu rekao: „Pa zašto bismo radili *Rat i mir*, ti si sada preživio dvije najgore godine svoga života.“ Tada je Darko rekao: „Nije problem u ratu. Rat se preživi jer imaš uspomene na mir. Teže je preživjeti mir jer imaš grozne, traumatične uspomene na rat“.

Kakva je budućnost kazališta s pojavom novih medija? Što je za vas uspjeh u kazalištu? Redatelj ste s međunarodnom karijerom, kako ste to postigli?

Ne znam, ali istina je, kao što kaže Zwiig – nema ništa gore nego kada se umjetnik na kraju pretvori u propovjednika. Prava je umjetnost sebična, ne želi ništa

Svaku večer kad se podigne zastor, kazalište je nanovo rođeno

drugo osim sebe i svog savršenstva. Čisti umjetnik mora misliti samo na sebe, ne na čovječanstvo... Kada je osjećajan, umjetnik koji želi pomoći, poboljšati, voditi, propovijedati, njegova umjetnost gubi svu moć. Mislim da je ljepota kazališta baš u tome, jer je stvar trenutka, za koji Goethe kaže: „Stani trenutku, kako si prekrasan!“ A teatar ima to. Ima tu magičnost, tu produhovljenu ljepotu, drugu, treću dimenziju. A uspjeh... Uspjeh je zapravo svaki novi projekt koji uspiješ dogovoriti. I svaki pojedinačni gledatelj, s kojim imaš čast i privilegij podijeliti svoju misao, emociju, iskustvo, svoju istinu...

Građanin ste svijeta, kako kažete, stalno s koferima. Koji vam je grad najdraži? Gdje se najbolje osjećate?

Ja sam jedan od onih koji žive tu gdje rade jer meni rad na neki način osmišljava život. U tih 20 godina koliko putujem i radim po cijelom svijetu uvijek tvrdim da je najljepše ondje gdje radim zadnju predstavu (*smijeh*). Evo, sada je to Zagreb, a od preksutra će biti Dubrovnik koji će biti moj dom do premijere. Pa onda Madrid, Sankt Peterburg, London itd.

Po vašim predstavama, izgledu, vidite da ste sofisticirani esteta. Što u vašem privatnom životu treba biti lijepo i posebno, kako provodite slobodno vrijeme?

Volim živjeti, volim stanovati, volim sanjati, volim vodu u svim oblicima, volim nebo u Madridu, obožavam sladoled, volim čitati i slikati, ne mogu bez inspiracija koje dolaze iz života, ne mogu bez barem jednog filma dnevno, volim voljeti i neprestano se oduševljavati...

